



18

Factsheet Agroforestry

Agroforestry als onderdeel van groenblauwe dooradering (GBDA)

Hoe kan agroforestry bijdragen aan de doelen van GBDA en wat zijn de kansen en belemmeringen voor beloning binnen het GLB?



WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH



Waarom deze factsheet?

Agroforestry is een vorm van landbouw waarbij houtige gewassen, zoals bomen en struiken, bewust worden geïntegreerd in landbouwsystemen. Dit kan combinaties omvatten van verschillende permanente teelten, akkerbouw, groenteteelt en/of veehouderij. Deze houtige gewassen vervullen diverse functies: naast de productie van voedsel, zoals fruit en noten, leveren ze ecosystemediensten zoals waterretentie, schaduw, biodiversiteit en koolstofopslag. Hierdoor biedt agroforestry kansen om vergelijkbare diensten te leveren als natuurlijke landschapselementen, die onderdeel zijn van de zogenoemde groenblauwe dooradering (GBDA). Dit netwerk van landschapselementen in het landschap omvat bijvoorbeeld heggen, houtwallen, beken en rijen knotwilgen.

De groenblauwe dooradering vormt een belangrijke basis voor de ecologische kwaliteit en de ecosystemediensten die het landschap biedt. Ze kan bovendien een waardevolle rol spelen bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken, zoals biodiversiteitsherstel en verbeteren van de waterkwaliteit. Agroforestry en de GBDA hebben daarom veel raakvlakken. Welke factoren bepalen echter in hoeverre agroforestry bijdraagt aan de doelen van de GBDA? En welke kansen en belemmeringen biedt het huidige beleid voor agroforestry in de context van de GBDA? Het recente rapport '[Agroforestry als onderdeel van groenblauwe dooradering](#) – onderzoek naar de ecologische en financiële voorwaarden' onderzocht deze vragen. In deze factsheet worden de belangrijkste bevindingen uit het rapport gepresenteerd en is een vertaalslag gemaakt naar de betekenis per type agroforestrysysteem vanuit [Factsheet 16](#) – Typering agroforestry in Nederland.

Waarom is de bijdrage van agroforestry aan GBDA van belang?

Landschapselementen zijn van oudsher een integraal onderdeel van het Nederlandse cultuurlandschap, waarbij elke regio een unieke combinatie van landschapselementen kent. Het landschap werd gekenmerkt door een netwerk van landschapselementen die kleine landbouwpercelen van elkaar scheidde. Door schaalvergroting en intensivering zijn in de loop der tijd veel van deze elementen verdwenen.

Een voorbeeld van een landschap vóór en na het weghalen van een groot deel van de landschapselementen, zie onderstaande foto's.



Dit is een landschap in de Achterhoek: rond 1900 (boven) versus de situatie in 2016 (onder) (2. Vos en Jochem, 2016).

Zowel nationaal als Europees beleid stelt ambitieuze doelen om het areaal van GBDA te vergroten tot 10% van het landoppervlak, om bij te kunnen dragen aan belangrijke maatschappelijke uitdagingen zoals biodiversiteitsherstel en verbeterde waterkwaliteit. In Nederland wordt het huidige aandeel GBDA geschat op gemiddeld slechts 3%. Het realiseren van deze doelstelling is daardoor een forse opgave, waarbij diverse belemmeringen een rol spelen, zoals:

- Gebrek aan financiering voor de aanleg en het beheer door agrariërs.
- Risico op waardeverlies van landbouwgrond door mogelijke verandering van functie in het omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan).
- Beperkingen door wet- en regelgeving rondom bomen (bijv. herplantplicht)
- Cultuur en heersende opvattingen over bomen in de landbouw.

Deze belemmeringen spelen ook in de ontwikkeling van agroforestry-systemen. Het onderscheidende voordeel van agroforestry ten opzichte van klassieke landschapselementen is dat het kansen biedt om de doelen van de GBDA ook te realiseren op productieve

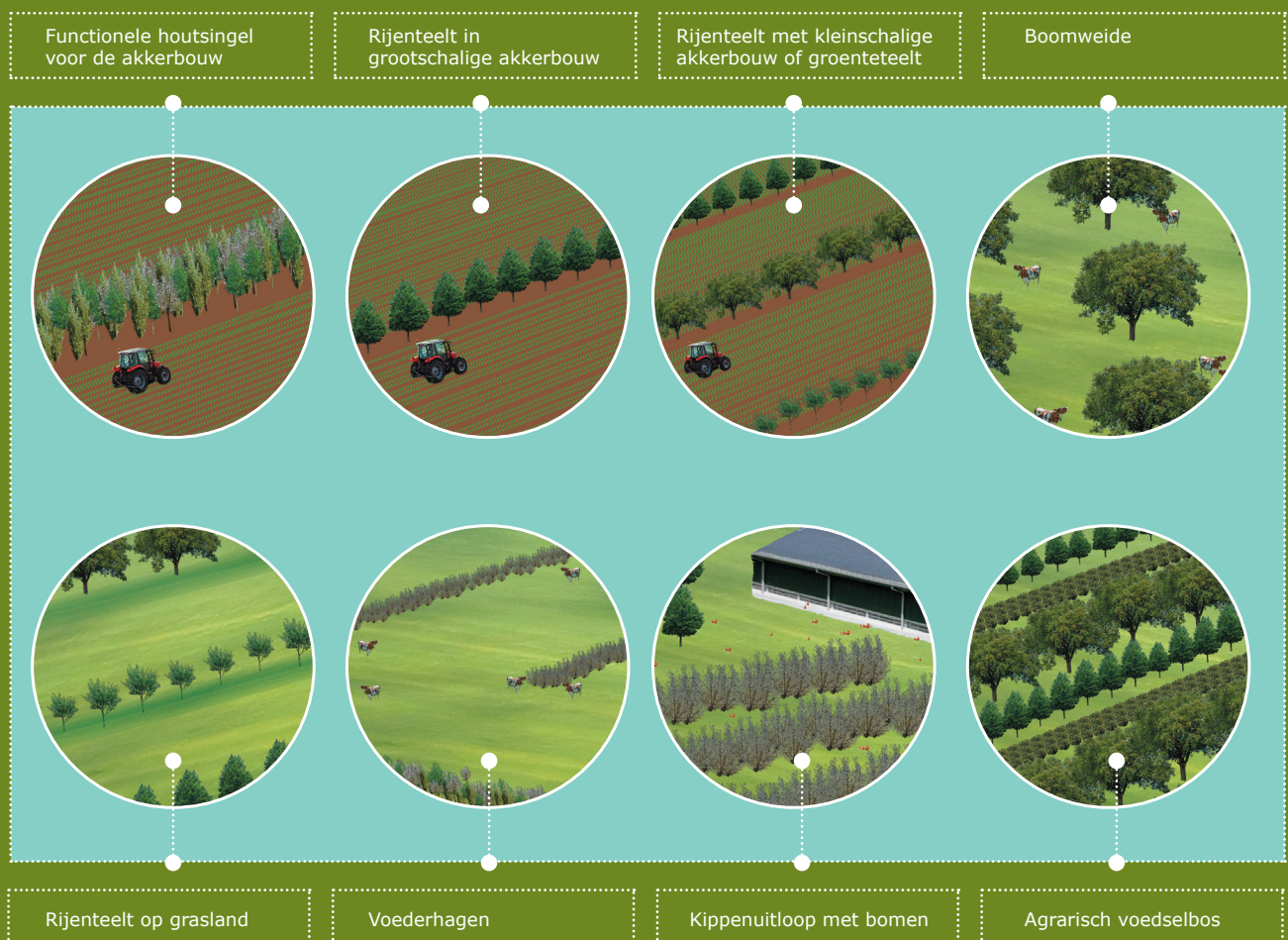
landbouwgrond, waardoor het tegelijkertijd een economisch verdienmodel kan opleveren. Hierdoor kan agroforestry fungeren als een cruciale schakel bij het verbinden van verschillende maatschappelijke opgaven.

Hoe kan agroforestry bijdragen aan de doelen van GBDA?

Agroforestry, als vorm van natuurinclusieve landbouw, biedt unieke kansen om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel. De introductie van bomen en struiken zorgt direct voor een toename van biodiversiteit, doordat ze een permanent element in het landschap vormen. De wortelzone, stam en kroon bieden leefgebieden voor een breed scala aan organismen, zoals insecten en vogels. Daarnaast creëren bomen en struiken een nieuw microklimaat onder en rondom hun bladerdek, wat extra variatie in leefgebieden oplevert en nieuwe soorten aantrekt. Op landschapsniveau draagt agroforestry bij aan meer variatie en kan het dienen als verbindingszone tussen bestaande landschapselementen en natuurgebieden.

Agroforestry-systemen en landschapselementen binnen de groenblauwe dooradering (GBDA) vertonen soms sterke overeenkomsten in vorm en functie. Voederhagen en functionele houtsingels zijn bijvoorbeeld typische voorbeelden van houtige elementen die zowel agroforestry als landschapselementen zijn. Andere typen agroforestry-systemen, zoals agrarische voedselbossen, rijenteelt en boomweides, lijken minder op traditionele landschapselementen en worden vaak intensiever beheerd.

Om agroforestry-systemen optimaal te laten bijdragen aan ecosysteemdiensten en maatschappelijke doelstellingen, kunnen kwaliteitseisen op het ontwerp en beheer een nuttig hulpmiddel zijn. Voor veel kwaliteitsbepalende factoren geldt echter een geleidelijke schaal: van een lage bijdrage aan biodiversiteit tot een hoge bijdrage, afhankelijk van het ontwerp en beheer van het agroforestry-systeem.



In de onderstaande lijst van factoren wordt besproken wat het belang van de factor is voor biodiversiteit en hoe er een kwaliteitseis aan gekoppeld zou kunnen worden voor agroforestry-systemen, zodat de meerwaarde voor biodiversiteit en GBDA ook zo goed mogelijk wordt geborgd. De factoren staan niet op volgorde van belang:

1. Inheemse soorten:

Meerwaarde voor biodiversiteit: om biodiversiteit te versterken, is het raadzaam inheemse soorten te gebruiken in de agroforestry aanplant. Inheemse flora biedt namelijk voedsel, schuilplaatsen en voortplantingsmogelijkheden voor inheemse fauna. Nog beter is autochtoon plantmateriaal: dit zijn planten die langdurig genetisch zijn aangepast aan de lokale omstandigheden in Nederland.

Kwaliteitseis:

een verplichting tot 100% inheemse boom- en struiksoorten kan echter een belemmering vormen voor agroforestry gericht op voedselproductie. Niet-inheemse soorten kunnen ook waardevolle ecosysteemdiensten leveren en bijdragen aan biodiversiteit door voedsel, schuilplaatsen en verbindingen te bieden in het landschap. In een kwaliteitseis zou gebruik gemaakt kunnen worden van een scorebereik (van 0 tot een bepaald percentage inheems) in plaats van de strikte eis dat alleen inheemse soorten meetellen. De kruidlaag mag ook meegenomen worden in de kwaliteitseis.

2. Gewasbeschermingsmiddelen

Relatie tot biodiversiteit: vanuit biodiversiteits-oogpunten de doelen van GBDA wordt er het liefst geen gebruik gemaakt van gewasbeschermingsmiddelen. Tijdens en na de toepassing van deze middelen kan een deel zich verspreiden buiten het doeloppervlak, watervervuiling veroorzaken en niet-doelsoorten doden en daardoor voedselketens verstoren. Ook het bodemleven wordt erdoor beïnvloed.

Kwaliteitseis: momenteel worden gewasbeschermingsmiddelen op landschapselementen alleen gebruikt voor het bestrijden van invasieve soorten of hardnekkig onkruid.

Agroforestry-systemen stimuleren natuurlijke plaagbestrijders, maar een totaalverbod op gewasbeschermingsmiddelen kan agrariërs sterk beperken in hun beheermaatregelen, met name in systemen met fruit, noten of andere gewassen die regelmatig worden geoogst. Agroforestry-systemen waarin wel gebruikt wordt van gewasbeschermingsmiddelen zouden beoordeeld en beloond kunnen worden voor de bijdrage aan GBDA afhankelijk van de specifieke toepassing

van gewasbeschermingsmiddelen. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen chemische versus biologische bestrijdingsmiddelen, volveldse versus pleksgewijze toepassing van middelen en tussen hoeveelheid en frequentie van gebruik. Hulpmiddelen zoals de Milieumeetlat kunnen verdere inzichten geven in de impact van verschillende middelen, toepassingsfrequenties en hoeveelheden.

3. Productiefunctie en verstoring

Relatie tot biodiversiteit: de productiefunctie hangt voor een deel samen met de mate van verstoring en is daardoor een bepalende factor voor de kansen voor biodiversiteit. Activiteiten zoals bodembewerking, bemesting, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (punt 2.), snoeien en maaien kunnen het leefgebied van soorten aantasten, zeker als ze frequent plaatsvinden. Het effect van verstoringen op de biodiversiteit is afhankelijk van het type verstoring en de soort.

Kwaliteitseis: landschapselementen hebben vaak geen oogstbare producten, terwijl agrarische productie juist een belangrijk doel is van agroforestry. Huidige regelgeving rondom de productiefunctie van landschapselementen kan natuurinclusieve landbouw belemmeren, terwijl deze vorm van landbouw juist meerdere functies kan combineren. Agroforestry-systemen die producten leveren én bijdragen aan GBDA zouden niet moeten worden uitgesloten. Wel kunnen eisen worden gesteld aan de intensiteit van verstoringen. In een kwaliteitseis met betrekking tot de productiefunctie en verstoring binnen agroforestry-systemen zou gewerkt kunnen worden met een scorebereik met een hogere beloning bij minder verstoring. Voor de oogst van boombiomassa zouden eisen gesteld kunnen worden aan het percentage boombiomassa dat geoogst mag worden per moment, om leefgebieden en ecosysteemdiensten in stand te houden (gefaseerd beheer).

4. Areaal wat meetelt in landelijke GBDA

Meerwaarde voor biodiversiteit: naast het creëren van leefgebieden richt GBDA zich op het ontwikkelen van een netwerk van ecologische verbindingen in het landschap, ook wel ecologische corridors genoemd. Deze verbindingen maken het mogelijk dat soorten migreren naar nieuw leefgebied, genetisch materiaal uitwisselen voor voortplanting, en toegang krijgen tot voedselbronnen.

Kwaliteitseis: GBDA is bedoeld voor biodiversiteit en heeft een ecologische netwerkfunctie. Agroforestry heeft een productiefunctie, wordt vaak volvelds of in lijnen aangeplant en is niet per

definitie ontworpen om natuurelementen met elkaar te verbinden. Maar agroforestry kan wel bijdragen aan die netwerkfunctie. Om het areaal van de agroforestry te laten meetellen in de landelijke GBDA bedekking, zijn er goede mogelijkheden. Van een volvelds aangeplant agroforestry-systeem, zoals bijvoorbeeld een voedselbos, kan een kleiner percentage van het oppervlak worden meegeteld in het netwerk van GBDA (bijvoorbeeld alleen de buitenrand van 10 meter breed). Dit omdat anders de 10 procent landschapselementen in het landschap al gehaald kan worden zonder dat er voldoende verbindingselementen in het landschap gecreëerd worden. In een agroforestry-systeem dat is aangeplant met bomenrijen op afstand van elkaar, kunnen dan alleen de rijen die door de bomen zelf worden ingenomen, meetellen in het totale percentage GBDA.

5. Grootte van bomen en struiken

Meerwaarde voor biodiversiteit: de grootte van bomen en struiken speelt een cruciale rol in de hoeveelheid ecosysteemdiensten die ze leveren. Grote bomen hebben doorgaans een hogere waarde voor de GBDA-doelstellingen dan kleinere bomen, vanwege hun grotere kroonvolume en wortelstelsel. Het kroonvolume biedt o.a. meer schuilplaatsen, voedsel en leefruimte voor verschillende soorten. Een kleine (jonge) aanplant zou echter ook erkend en beloond moeten worden, omdat deze al snel een bijdrage levert en op termijn een belangrijke rol kan vervullen.

Kwaliteitseis: Bij het toekennen van waarde van agroforestry voor GBDA zou onderscheid gemaakt kunnen worden in de grootte van de bomen, rekening houdend met het volume van de boomkroon en de potentiële waarde van jonge/kleine bomen in de toekomst.

6. Vegetatiestructuur

Meerwaarde voor biodiversiteit: een complexe vegetatiestructuur met meerdere lagen, zoals kruid-, struik- en boomlagen, biedt schuilplaatsen, voedsel en nestgelegenheid voor een breed scala aan soorten. Deze gelaagdheid creëert variatie in microhabitats wat positief is voor de biodiversiteit.

Kwaliteitseis: agroforestry-systemen kunnen één of meerdere lagen hebben. In een kwaliteitseis met betrekking tot vegetatiestructuur zou gebruik gemaakt kunnen worden van een geleidelijke schaal met hogere beloning bij meer lagen of verschillende groeiwijzen.

7. Leeftijd van bomen en struiken

Meerwaarde voor biodiversiteit: biodiversiteit bouwt zich op door de tijd heen. Dit betekent dat een jonge aanplant van bomen doorgaans een lagere biodiversiteitswaarde heeft dan een oudere aanplant.

Kwaliteitseis: in een kwaliteitseis met betrekking tot de leeftijd van bomen en struiken zou onderscheid gemaakt kunnen worden tussen jonge en oude aanplant met een hogere beloning bij een oudere aanplant. Bijvoorbeeld: jong (<10 jaar) en oud (>10 jaar) of een geleidelijke schaal. Dit draagt bij aan het in stand houden van elementen van bomen en struiken in het landschap.

8. Variatie in soorten

Meerwaarde voor biodiversiteit: een grotere soortenvariatie van bomen biedt een rijker aanbod aan leefgebieden, vergroot de biodiversiteit en versterkt ecosysteemdiensten. Verschillen in bloei- en groeitijden, bloemtypes en genetische variatie dragen hieraan bij. Hierbij is het belangrijk om eventuele kruidachtige vegetatie onder de bomen niet te vergeten.

Kwaliteitseis: in een kwaliteitseis met betrekking tot variatie in soorten zou gebruik gemaakt kunnen worden van een geleidelijke schaal met hogere beloning bij meer soorten.

9. Plaatsing van agroforestry

Meerwaarde voor biodiversiteit: de locatie van agroforestry bepaalt ook de bijdrage aan GBDA-functies. Bij voorkeur wordt agroforestry aangelegd als een verbindingszone tussen natuurlijke elementen of als bufferstrook langs watergangen om meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen te filteren.

Kwaliteitseis: in een kwaliteitseis met betrekking tot plaatsing van agroforestry om bij te dragen aan GBDA zouden aanvullende eisen gesteld kunnen worden aan de inrichting van het omliggende landschap.

10. Beheer van aangrenzende elementen en percelen

Meerwaarde voor biodiversiteit: de waarde van bomen en struiken voor biodiversiteit wordt ook bepaald door de al aanwezige biodiversiteit in de omgeving en de mogelijkheden die de naastliggende elementen en percelen bieden voor biodiversiteit. Zo is het in een agroforestry-systeem van belang dat ook eventuele andere gewassen van het systeem natuurinclusief beheerd worden en ontworpen/ gekozen zijn.

Kwaliteitseis: in een kwaliteitseis met betrekking tot plaatsing van agroforestry om bij te dragen aan GBDA zouden aanvullende eisen gesteld kunnen worden aan het gebruik en beheer van aangrenzende elementen en percelen.

Wat is er mogelijk in de huidige subsidie-systemen om agroforestry als GBDA te stimuleren?

Het huidige beleid biedt al mogelijkheden om agroforestry in te zetten als onderdeel van groenblauwe dooradering (GBDA). Op nationaal niveau zijn er kansen binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), waaronder de eco-regeling, en in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Deze beleidsinstrumenten bevatten al diverse kwaliteitseisen voor landschapselementen en agroforestry. Echter, deze eisen zijn nog niet specifiek ontworpen om de integratie van agroforestry en GBDA te bevorderen in de landbouw.

In dit hoofdstuk bespreken we waar agroforestry en landschapselementen elkaar raken binnen het huidige beleid en welke subsidies beschikbaar zijn. Regionale subsidies worden in deze factsheet niet meegenomen, maar kunnen in sommige gevallen aanvullende mogelijkheden bieden.

Over het GLB

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) biedt financiële ondersteuning voor het beheer van landbouwgrond en aangrenzende landschapselementen. Binnen het GLB worden

landschapselementen gedefinieerd als houtige elementen, waterpartijen en overige gebieden waar geen landbouwactiviteiten plaatsvinden.

Voor landbouwgrond en subsidiabele landschapselementen wordt een basispremie verstrekt, berekend als een vast bedrag per hectare. Bovenop deze basispremie kan een agrariër aanspraak maken op de eco-premie vanuit de eco-regeling. Hiervoor moeten extra maatregelen worden geselecteerd en uitgevoerd die bijdragen aan duurzaamheid en biodiversiteit. Met de eco-activiteiten moet voldaan worden aan een instapreis van 4,5 keer het bedrijfsareaal aan punten en een drempelwaarde behaald worden. Een gecertificeerd biologisch bedrijf moet voldoen aan de basisvoorwaarden (conditionaliteiten) en krijgt in de eco-regeling automatisch de hoogste waarde per ha., oftewel goud.

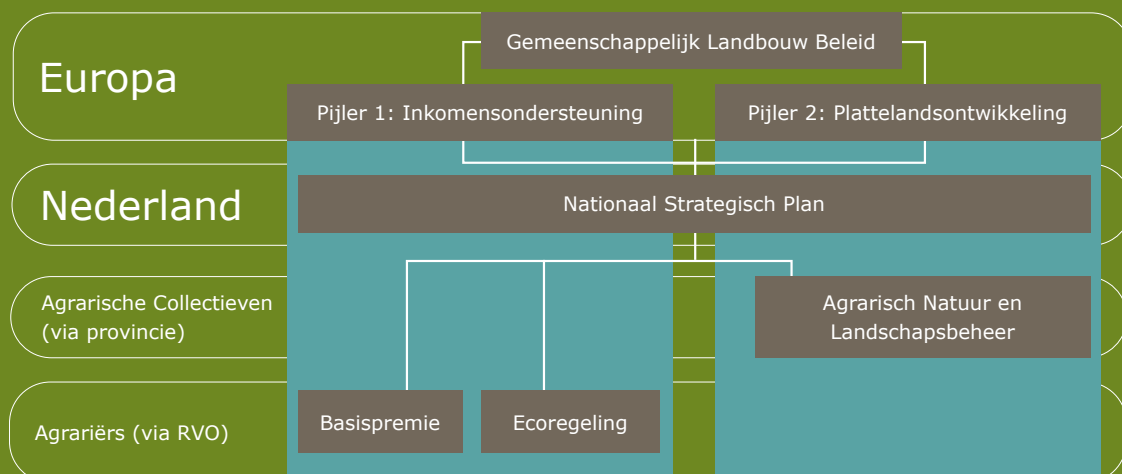
Daarnaast kunnen provincies via het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) subsidies verstrekken aan agrarische ondernemers voor natuur- en landschapsbeheer. Deze subsidies worden uitgekeerd via Agrarische Natuur Verenigingen of collectieven en zijn gebaseerd op specifieke beheerpakketten. Wat binnen deze pakketten mogelijk is, kan verschillen per regio. ANLb vergoedingen zijn alleen in aangewezen gebieden beschikbaar. Een boer kan dus niet in elke regio een vergoeding krijgen via het ANLb.

Voor meer informatie over de wet- en regelgeving rondom agroforestry, zie de nieuwe factsheet: No.1



Schematisch overzicht van de opbouw van het agrarisch subsidiestelsel in Nederland.

(Bron: Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel)



Een agrariër kan aanspraak maken op de basispremie uit het GLB. Als de agrariër voldoet aan de basisverplichtingen, kan hij ook de eco-premie via de eco-regeling aanvragen. En als de agrariër grond beheert in een gebied dat is aangewezen voor ANLb, kan hij tenslotte nog ANLb vergoedingen aanvragen. Hierbij geldt dat dezelfde activiteit niet zowel voor de eco-premie als voor vergoedingen uit het ANLb gebruikt mag worden. Als een activiteit vergoedingen voor de ondernemer oplevert vanuit het ANLb dan kan dezelfde activiteit wel punten geven voor de eco-regeling, maar het draagt niet bij aan het bereiken van de drempelwaarde van de eco-regeling. De agrariër kan kiezen voor de optie met de hoogste premie, rekening houdend met de eigen kosten voor het beheer bij ANLb. Bij die keuze moet ook rekening gehouden worden met het feit dat een ANLb-beheerpakket een vast bedrag per jaar is, terwijl de eco-premie per hectare over het totale bedrijfsoppervlak wordt berekend.

Agroforestry en landschapselementen voor de basispremie

Een breed scala aan agroforestry-systemen kan worden geregistreerd door de agrariër via de Gecombineerde Opgave om aanspraak te maken op de basispremie voor de geldende oppervlakte. Bij de Gecombineerde Opgave hanteert RVO een onderscheid in productieve en niet-productieve bomen. Productieve bomen leveren voedsel op voor mensen, dat de agrarische ondernemer bedrijfsmatig verkoopt. Niet-productieve bomen leveren geen voedsel voor mensen, bijvoorbeeld windhagen of voederbomen.

Niet-productieve boomsoorten die als aaneengesloten groep zijn geplant, worden als landschapselement geregistreerd. De registratie als landschapselement kent verschillende voorwaarden, zoals dat het landschapselement óp of aangrenzend moet zijn aan landbouwgrond en een maximum van 1,5 hectare per element. Voor meer informatie zie de [website van RVO](#). Bovendien mogen deze landschapselementen niet bemest worden en mogen er geen gewasbeschermingsmiddelen op toegepast worden. Voor sommige gewascodes, zoals hoogstamboomgaard, hakhoutbosje of knip- en scheerheg, kan een agrariër kiezen om deze elementen als productieve bomen te registreren als hij de opbrengst wel bedrijfsmatig verkoopt.

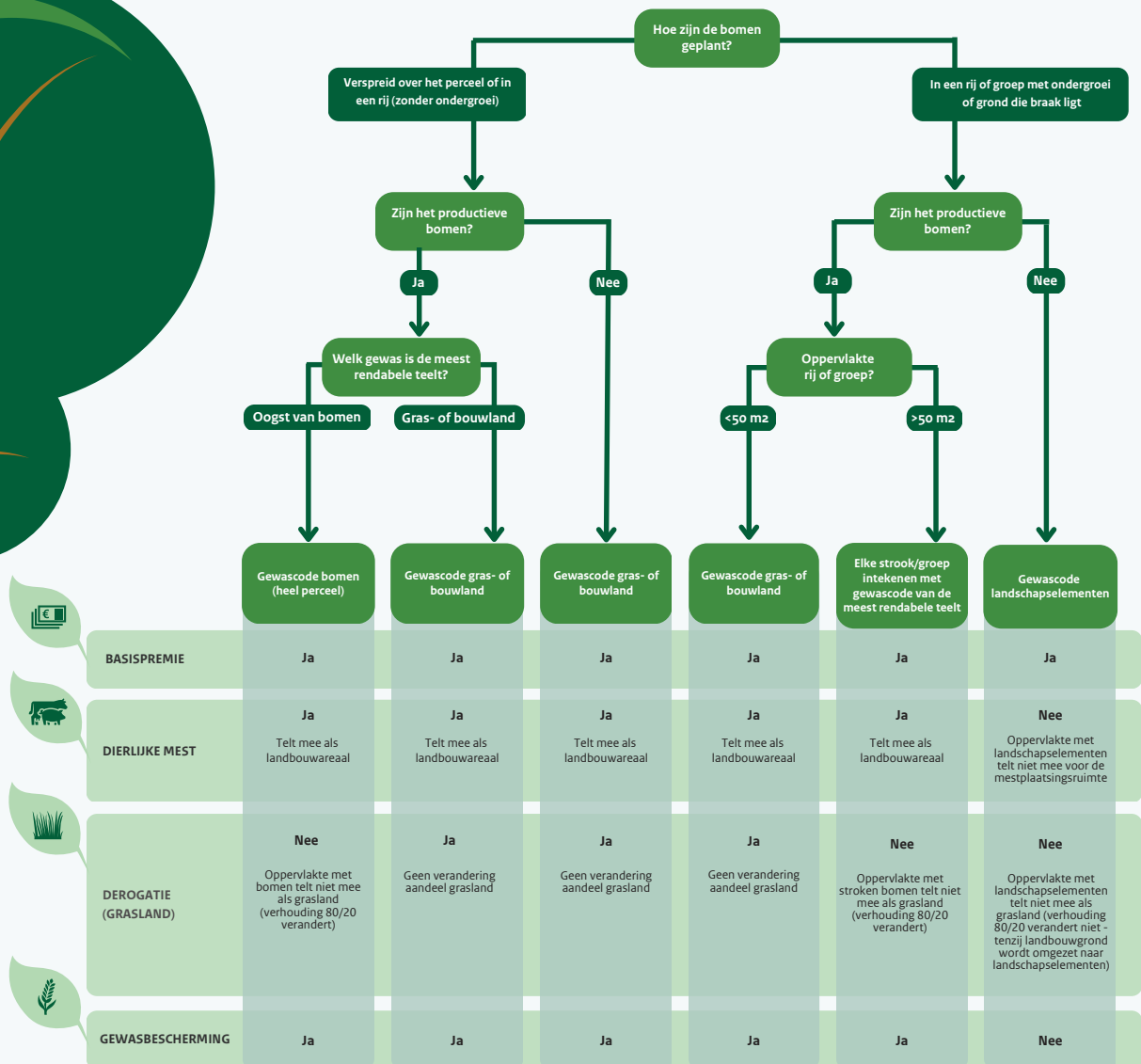
In principe worden alle aaneengesloten rijen of stroken met **productieve bomen** geregistreerd met de bijbehorende gewascode van de boom – onder voorwaarde dat er meer dan 100 bomen per hectare zijn aangeplant. Zijn er minder dan 100 bomen per hectare geplant, dan hangt de registratie af van wat de meest rendabele teelt is en of er meer of minder dan 50 m² is aangeplant. Zie het RVO stroomschema op pagina 8 (kijk ook op het [stroomschema gewascodes agroforestry](#)).

Voor agroforestry-systemen onder categorie *Bomen en struiken in combinatie met akkerbouw en/of groenteteelt of veeteelt*, zie de [website van RVO](#) voor een uitleg over de registratie (5. RVO, 2025). Voor drie specifieke agroforestry-systemen bestaan er aparte gewascodes, elk met aanvullende voorwaarden.

Deze tabel biedt een overzicht van hoe de verschillende agroforestry-systemen geregistreerd worden.

Categorie	Type agroforestry	Subtype	Eigen gewascode
Landbouwgrond	Bomen en struiken in combinatie met akkerbouw en/of groenteteelt	Verschillende systemen	Volgens stroomschema verschillende gewascodes mogelijk
		Strokenteelt	Verschillende gewascodes mogelijk
	Bomen en struiken in combinatie met veeteelt	Verschillende systemen	Volgens stroomschema – verschillende gewascodes mogelijk
		Hoogstamboomgaard	Ja
		Voederhagen	Ja
Voedselbos		Ja	
Landschapselement		Voederhagen	Ja
		Hoogstamboomgaard	Ja

Stroomschema gewascodes agroforestry percelen met minder dan 100 bomen/ha



Keuze 1 | Minder dan 100 bomen per hectare? Dan kun je in een aantal gevallen het perceel als gras- of bouwland registreren.

Keuze 2 | Meer dan 100 bomen per hectare (zie schema)? Dan registreer je je perceel met de gewascode van de bomen. Staan ze in een rij? Dan teken je ze in als strook. Zijn de bomen niet-productief? Dan kun je ze intekenen als landschapselement. Dit geldt ook voor voederbomen.

Agroforestry en landschapselementen in de eco-regeling

Agroforestry biedt ook mogelijkheden om een extra premie te ontvangen via de eco-regeling. Op landbouwgrond is dit mogelijk via de eco-activiteit 'Strokenteelt', waarbij ook stroken met bomen subsidiabel zijn. De gewascode Voedselbos is in januari 2025 opgenomen als eco-activiteit.

Landschapselementen kunnen ook binnen de eco-regeling vallen, onder de categorieën 'Houtige elementen' of 'Overige houtige elementen'. '**Houtige elementen**' verwijzen uitsluitend naar lijnvormige elementen bestaande uit inheemse struiken en géén bomen. De definitie van een struik is meerstammig en minder dan 5 m hoog wanneer volgroeid. Voor zo'n systeem kan o.a. de gewascode Voederhaag gebruikt worden. '**Overige houtige elementen**' hebben geen specifieke eisen met betrekking tot de vorm of de soorten, maar draagt ook niet bij aan het behalen van de drempelwaarde van de eco-regeling. Het draagt wel bij met punten voor de eco-activiteit. Binnen de categorie 'Overige houtige elementen' kan voor de gewascodes Voederhaag en Hoogstamboomgaard gekozen worden. Andere relevante gewascodes voor agroforestry zijn: bossingel, elzensingel, hakhoutbosje, houtwal en houtsingel en struweelhaag/rand. Op beide categorieën ('Houtige elementen' en 'Overige houtige elementen') zijn aanvullende voorwaarden van toepassing, voor meer informatie over de eco-activiteiten zie de [website van RVO](#).

Deze tabel biedt een overzicht van de eco-activiteiten met raakvlakken met agroforestry:

Categorie	Eco-activiteit	Gewascode (5. RVO, 2024)
Landbouwgrond	Strokenteelt	Verschillende mogelijk
	Voedselbos	Voedselbos
Landschapselement	Houtige elementen	Verschillende mogelijk (m.n. Struweelhaag/rand relevant)
		Voederhaag
	Overige houtige elementen	Verschillende mogelijk
		Voederhaag
		Hoogstamboomgaard



Wat zijn de mogelijkheden en belemmeringen van het GLB voor verschillende agroforestry-systemen?

Om de mogelijkheden en belemmeringen binnen het huidige GLB-beleid voor agroforestry als landschapselementen te verduidelijken, gebruiken we de voorbeeldsystemen van pagina 3. Voor elk agroforestry-systeem worden hieronder de huidige subsidiemogelijkheden en beleidsbelemmeringen besproken. Hierbij is een selectie gemaakt van de meest relevante uitwerkingen van deze agroforestry-systemen en registratiemogelijkheden. Het is geen uitputtende opsomming.

1. Functionele houtsingel voor de akkerbouw



Voorwaarde GLB:

een houtsingel bestaande uit niet-productieve soorten, grenzend of óp bouwland en maximaal 1,5 hectare groot, kan worden geregistreerd als landschapselement en komt in aanmerking voor de basispremie.

Knelpunt:

een houtsingel bevat waarschijnlijk bomen en niet alleen struiken waardoor de agrariër de eco-activiteit 'Houtig element' niet kan selecteren om de drempelwaarde én punten te halen. Wel kan de eco-activiteit 'Overige houtige elementen' – gewascode 'Houtwal en houtsingel' geselecteerd worden voor de eco-punten. Een houtsingel die deels uit bomen bestaat levert nu dus weinig op voor de agrariër binnen de eco-regeling.

Kans:

een houtsingel zonder of met deels inheemse boomsoorten heeft ook een aanvullende waarde voor GBDA, maar de eis van 100% inheemse struiksoorten voor eco-activiteit 'Houtig element' stimuleert dit niet. In een kwaliteitseis voor 'inheems' zou gebruik gemaakt kunnen worden van een scorebereik (van 0 tot een bepaald percentage inheems) in plaats van de strikte eis dat alleen inheemse soorten meetellen.

2. Rijenteelt in grootschalige akkerbouw



Voorwaarden GLB:

- i. Bij >100 bomen per ha kunnen de boomstroken worden geregistreerd als landbouwgrond met de gewascode van de bomen waardoor de basispremie van toepassing is.

- ii. Bij <100 bomen per ha komen de bomen ook in aanmerking voor de basispremie en wordt de gewascode van de bomen of het bouwland gebruikt, afhankelijk van de ondergroei, de meest rendabele teelt en het boomoppervlak. Zie het stroomschema van RVO.
- iii. Ervan uitgaande dat de bomen economisch productief zijn, en noten of fruit opleveren, kunnen er geen andere subsidies verleend worden.

Knelpunt:

de eco-activiteit 'Strokenteelt' kan van toepassing zijn maar focust niet alleen op houtachtigen en vereist minimaal 5 verschillende gewassen in stroken. Dit zien we in de praktijk niet bij grootschalige akkerbouw.

Kans:

over het algemeen geldt voor de biodiversiteit en ecosysteemdiensten dat de aanwezigheid van bomen beter is dan geen bomen, ook al is het een intensieve teelt. Agroforestry-systemen die producten leveren én bijdragen aan GBDA zouden niet moeten worden uitgesloten in het beleid. Een eco-activiteit die productieve bomen beloont zonder de eis dat er ook andere gewassen geteeld moeten worden zou welkom zijn.

3. Rijenteelt met kleinschalige akkerbouw of groenteteelt



Bij dit systeem geldt hetzelfde als voor systeem nummer 2.

4. Boomweide



Voorwaarde GLB:

hier gaan we uit van een systeem met <100 bomen per ha. Als de bomen niet-productief zijn kunnen ze worden geregistreerd als landbouwgrond met gewascode grasland.

Knelpunt:

als de bomen productief zijn én als meest rendabele teelt wordt opgegeven gaat het oppervlak van de bomen niet meetellen voor derogatie voor grasland. Als de bomen niet de meest rendabele teelt zijn wordt het perceel opgegeven als gewascode grasland.

Kans:

in alle gevallen wordt het systeem mét bomen niet méér beloond dan in het geval dat het alleen grasland was. Het instellen van een eco-activiteit waarbij solitaire niet-productieve bomen óf productieve bomen *punten* geven of *waarde* zou meer stimulerend zijn voor agroforestry-ontwikkeling.

5. Rijenteelt op grasland



Voorwaarde GLB:

hier gaan we uit van een systeem met <100 bomen per ha. Als de bomen productief zijn en er gras onder de bomen groeit bepaalt de boombedekking hoe ze ingetekend moeten worden. Is het oppervlak van een rij meer dan 50 m² dan wordt de gewascode van de meest rendabele teelt gebruikt en is derogatie op dit oppervlak niet van toepassing. Is het oppervlak van een rij minder dan 50 m² dan wordt het geregistreerd als grasland.

Knelpunt:

omdat de bomen productief zijn worden geen andere subsidies verleend via de Eco-regeling of ANLb. Alleen als het fruitbomen zijn in combinatie met kruidenrijk grasland kan de eco-activiteit 'Grasland met kruiden' van toepassing zijn.

Kans: vergelijkbaar met systeem 4.

6. Voederhagen



Voorwaarde GLB:

hier gaan we uit van een systeem met <100 bomen per ha. Voederhagen (die door dieren begraaasd worden) worden gezien als niet-productief en zijn dus landschapselementen. Maximaal 1,5 ha aaneengesloten voederhaag kan worden ingetekend als landschapselement en kan meetellen voor de basispremie.

Knelpunt:

de voederhaag kan ook geregistreerd worden als eco-activiteit 'Houtig element' – gewascode Voederhaag, maar alleen als deze bestaat uit inheemse struiken.

Kans:

in een kwaliteitseis voor inheemse soorten zou gebruik gemaakt kunnen worden van een scorebereik in plaats van een strikte eis. Het beleid kan ook een hogere variatie aan soorten kunnen belonen.

7. Kippenuitloop met bomen



Voorwaarden GLB:

- i. Uitgaande van een systeem met <100 bomen per ha in rijen. In geval dat de bomen in de kippenuitloop niet-productief zijn kunnen ze als landschapselementen geregistreerd worden tot een oppervlakte van max. 1,5 ha en kan de basispremie verkregen worden.
- ii. Als het lijnvormige elementen betreft met inheemse struiken kan de eco-activiteit 'Houtig element' gekozen worden – gewascode Struweelhaag/rand of Voederhaag (voor punten én waarde). Als het systeem niet aan de voorwaarden voldoet kan gekozen worden voor de eco-activiteit 'Overige houtige elementen' met gewascodes zoals griendje of hakhoutbosje (alleen punten).
- iii. Als het productieve bomen betreft kan het geregistreerd worden met gewascode Wilgenhakhout, of een andere productieve boom met een gewascode, om zodoende de basispremie te verkrijgen.

Knelpunt: geen.

8. Agrarisch voedselbos



Voorwaarde GLB:

een voedselbos kan geregistreerd worden als landbouwgrond met gewascode Voedselbos voor de basispremie als aan alle voorwaarden voldaan wordt. Met ingang van 2025 kan ook de eco-activiteit Voedselbos geselecteerd worden voor punten en waarde.

Knelpunt: geen.

Samenvatting en aanbevelingen

- Afhankelijk van het ontwerp en beheer van een agroforestry-systeem kan dit in meer of mindere mate bijdragen aan de doelen van GBDA. Belangrijke factoren hierbij zijn: de keuze voor inheemse soorten, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, productiefunctie en verstoring, het meetellend areaal, de boomgrootte, variatie in soorten, leeftijd van bomen en struiken, variatie in vegetatiestructuur en de plaatsing van de bomen en struiken. Deze factoren kunnen dienen als basis om stimulerend beleid te maken voor agroforestry-systemen die bijdragen aan de doelen van GBDA.
- Er is een scheiding tussen productieve landbouwgrond en niet-productieve landschaps-elementen in het GLB. Agroforestry-systemen tonen ook vaak verschillen op dit aspect, met systemen die zich meer richten op de agrarische productie van de bomen of systemen waarbij de bomen vooral ingezet worden voor ondersteunende diensten voor het landbouwsysteem. Met deze tweedeling is er weinig beloning mogelijk voor agroforestry-systemen met een bijdrage aan agrarische productie én GBDA.
- Agroforestry-systemen kunnen in de meeste gevallen als landbouwgrond of als landschapselement geregistreerd worden om de basispremie te verkrijgen. Het wordt alleen geregistreerd als landbouwgrond in geval van productieve bomen. In dit geval is er weinig keuze in eco-activiteiten gericht op de bomen (met uitzondering voor Strokenteelt en Voedselbos). Een eco-activiteit met waardering voor integratie van productieve bomen in het landschap zou van meerwaarde zijn.
- Indien agroforestry geregistreerd wordt als landschapselement zijn er meer mogelijkheden om te scoren op de eco-regeling via 'Houtig element' en 'Overige houtige elementen'. Dit is ook logisch, omdat er in dit geval geen verkoopbaar product geleverd kan worden. Bij de eco-activiteiten is er een stimulering voor specifiek lijnvormige elementen van inheemse struiken. Elementen die niet lijnvormig zijn, die bomen bevatten of niet geheel inheems zijn worden minder gewaardeerd, terwijl deze ook een aanzienlijke waarde kunnen hebben voor het bereiken van de doelen van GBDA. Hier zou een versoepeling van de eisen of een hogere waardering voor 'Overige houtige elementen' meer stimulerend zijn voor agroforestry-ontwikkeling.



Referenties

1. [Edixhoven, E., Blijenberg, J. \(2024\) Agroforestry als onderdeel van groenblauwe dooradering – onderzoek naar de ecologische en financiële voorwaarden, Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel.](#)
2. [Vos, C.C. & Jochem, R. \(2016\). Natte en droge dooradering: 10 vuistregels voor de ontwikkeling van natte en droge dooradering in het agrarisch gebied. Wageningen: Wageningen Environmental Research.](#)
3. [Prins, E. & Fuchs, L. \(2024\). Factsheet Agroforestry \(16\). Typering agroforestry in Nederland. Wageningen: Wageningen University & Research.](#)
4. RVO (2023) <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-03/Agroforestry%20stroomschema%20met%20begrippenlijst.pdf>
5. RVO (2024) <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2024-01/Gewascodes%20en%20gewassen%20eco-activiteiten%202024.pdf>

Voor aanvullende informatie en bronnen verwijzen wij naar het rapport genoemd onder referentie 1.





Auteurs | Isabella Selin-Norén & Maureen Schoutsen

Met medewerking van | Maria van Boxtel, Marcel Vijn & Floor Edixhoven

Vormgeving | Caroline Verhoeven

Foto's | Landschappen NL, Beeldbank WUR & Maureen Schoutsen

Contact |

Wageningen University & Research | Open Teelten
E | maureen.schoutsen@wur.nl T | +31(0)320 29 16 40
E | isabella.selinnoren@wur.nl T | +31(0)320 29 11 74

Deze factsheet is gebaseerd op het rapport '[Agroforestry als onderdeel van groenblauwe dooradering – onderzoek naar de ecologische en financiële voorwaarden](#)' geschreven door Floor Edixhoven en Johanneke Bleijenberg van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Deze factsheet is onderdeel van de serie 'Factsheets Agroforestry' en is gefinancierd door het WWF.

Stichting Wageningen Research is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

© 2025 Wageningen University & Research



WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

